

به نام خدا

اظهار نظر کارشناسی درباره:

«طرح استفساریه ماده (۲۴) قانون بیمه»

مختصان سخن علمی

مقدمه

بیمه عمر عقدی است که در نظام حقوقی ایران معتبر و دارای مبانی قانونی می‌باشد. یکی از این مبانی ماده (۲۴) قانون بیمه مصوب ۱۳۱۶/۲/۷ است که مقرر می‌دارد: «وجه بیمه عمر که باید بعد از فوت پرداخت شود به ورثه قانونی متوفی پرداخت می‌شود، مگر اینکه در موقع عقد بیمه یا بعد از آن در سند بیمه قید دیگری شده باشد که در این صورت وجه بیمه متعلق به کسی خواهد بود که در سند بیمه اسم برده شده است».

در ماده پیشگفته نحوه پرداخت بین وراثت قانونی مشخص نشده است. سؤالی که مطرح شده این است که: آیا قانونگذار در ماده مزبور صرفاً در تعیین اشخاصی که باید مبلغ بیمه عمر به آنها پرداخت شود به مقررات ارث نظر داشته، یا اینکه علاوه بر این موضوع درخصوص میزان سهم هریک از این اشخاص نیز رعایت مقررات ارث را در نظر قرار داده است؟ این استفساریه در مقام پاسخ به این سؤال است.

بررسی طرح پیشنهادی

اگر در بیمه عمر، بیمه‌گذار نحوه تقسیم وجه بیمه عمر را مشخص نکرده باشد و اراده او نیز در نحوه تقسیم آن، به هیچ‌نحو قابل احراز نباشد، در مورد اینکه وجه بیمه عمر به چه نحو بین ورثه تقسیم می‌شود دو نظر وجود دارد: بنا بر یک نظر وجه بیمه عمر به نسبت مساوی بین ورثه تقسیم می‌شود و بنا بر نظر دیگر طبق قواعد ارث. طرح استفساریه مذکور نظر دوم را پذیرفته و مقرر داشته است که «منظور از پرداخت به ورثه قانونی، پرداخت براساس مقررات قانون مدنی در باب نحوه تقسیم ارث و ماترک متوفی است» در این خصوص نکات زیر قابل طرح است:

۱. اظهار نظر در این مورد بستگی به این دارد که ماهیت «وجه ناشی از بیمه عمر» چیست؟ آیا جزء ماترک (یا اموال باقی‌مانده از متوفی) است یا اینکه جزء ماترک نبوده، بلکه تعهد به نفع ثالث است؟ اگر «وجه ناشی از بیمه عمر» را جزء ماترک به حساب آوریم، لاجرم باید طبق قواعد ارث تقسیم شود. در غیر این صورت این مبلغ باید به نحوی که متوفی مشخص کرده تقسیم شود و اگر متوفی نحوه تقسیم را مشخص نکرده باشد، باید به نحو مساوی تقسیم گردد چراکه ترجیح هریک از وراثت بر دیگری ترجیح بلامرجح و بی‌دلیل و باطل است.

۲. به نظر می‌رسد «وجه ناشی از بیمه عمر»، ترکیه متوفی به معنای خاص نیست که طبق مقررات راجع به ارث، تقسیم شود. بلکه، تأسیس حقوقی خاص و حقی است که طبق قانون بیمه، پس از فوت بیمه‌گذار بایستی به شخص یا اشخاص ثالثی که در بستن پیمان هیچ‌گونه نقشی نداشته‌اند، پرداخت گردد که این افراد ممکن است ورثه یا غیر از آنان باشند. به دیگر سخن مبلغ ناشی از بیمه عمر به نوعی تعهد به نفع ثالث است که زمان اجرای این تعهد، زمان پس از فوت بیمه‌گذار تعیین شده است و این مبلغ جزء اموال متوفی به حساب نمی‌آید. لذا تقسیم این مبلغ تابع قواعد ارث نیست و نحوه تقسیم تابع اراده بیمه‌گذار است و اگر بیمه‌گذار نحوه تقسیم را مشخص نکرده باشد، همچنانکه گفته شد، لاجرم این مبلغ باید به تساوی تقسیم شود چراکه ترجیح هریک از وراثت بر دیگری ترجیح بلامرجح و بی‌دلیل و باطل است.

۳. برخی این مورد را با دیه مقایسه کرده و گفته‌اند: «همچنان که دیه نیز هرچند جزء اموال متوفی نبوده و بعد از فوت ایجاد شده است ولی تقسیم آن مانند اموال متوفی و طبق قواعد ارث صورت می‌گیرد، در اینجا نیز وجه ناشی از بیمه عمر باید طبق قواعد ارث تقسیم شود». به نظر می‌رسد قیاس بیمه عمر با دیه فاقد وجهت شرعی است چراکه تقسیم دیه طبق قواعد ارث دلیل خاص دارد و این مورد را نباید با دیه قیاس نمود.

۴. اگر «وجه ناشی از بیمه عمر» جزء ماترک متوفی باشد متوفی جز در قالب وصیت و در حدود مقررات آن نمی‌توانست نحوه تقسیم آن را مشخص کند در حالی که می‌دانیم متوفی به هر نحو که بخواهد می‌تواند نحوه تقسیم این مبلغ را مشخص کند بدون اینکه مقید به مقررات راجع به وصیت باشد.

نتیجه‌گیری

کمیسیون محترم بهداشت و درمان مجلس در پاسخ استفساریه مذکور، با عنایت به مراتب مذکور مقرر داشته است که وجه ناشی از بیمه عمر در صورتی که نحوه تقسیم آن به وسیله بیمه‌گذار مشخص نشده باشد به تساوی بین ورثه تقسیم می‌شود. در این خصوص باید گفت وجه ناشی از بیمه عمر، ترکه متوفی به معنای خاص نیست که طبق مقررات راجع به ارث، تقسیم شود. بلکه، به نوعی تعهد به نفع ثالث است که زمان اجرای این تعهد، زمان پس از فوت بیمه‌گذار تعیین شده است و این مبلغ جزء اموال متوفی به حساب نمی‌آید. لذا تقسیم این مبلغ تابع قواعد ارث نیست و نحوه تقسیم تابع اراده بیمه‌گذار است و اگر بیمه‌گذار نحوه تقسیم را مشخص نکرده باشد، لاجرم این مبلغ باید به تساوی بین ورثه تقسیم شود چراکه ترجیح هر یک از وراث بر دیگری ترجیح بلامرجح و بی‌دلیل و باطل خواهد بود. لذا مصوبه کمیسیون موافق اصول حقوقی است و تصویب آن مورد پیشنهاد است.